

Naslov originala:

LÓD

Jacek Dukaj

Copyright © 2007 Jacek Dukaj

Copyright © 2019 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:

Vladimir Manigoda

Urednica:

Jelena Nidžović

Prevod:

Jelena Jović

Lektura i korektura:

Duška Rajković

Dizajn korica:

Jelena Lugonja

Prelom:

Anica Lapčević

Štampa:

F.U.K. d.o.o.

Tiraž:

1000

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

JACEK DUKAJ

LED (3)

KONTRAST
Beograd, 2020.

O KRALJEVSTVU TAME

Zimaznim se ustutnjalim liftom uspinje se u paklenu tamu što lebdi nad Irkutskom.

– Ne gledajte u njega – kaže Pobedonoscevljev anđeo. – Ionako ništa nećete videti, pa ipak, ne gledajte u njega.

– Zato i živi u tami.

– Zato i živi.

Sibirhožetov toranj iznutra deluje znatno manje: ne niže, već uže. Pedeset drugi, pedeset treći, pedeset četvrti sprat, na kojima su smeštene kancelarije *Товарищества* – a koji su promicali uz nesnosnu škripu – svojom površinom ne premašuju polovinu Krupove laboratorije u Sahat-kuli. Apartmani Aleksandra Aleksandroviča Pobedonsceva zauzimaju šezdeset deveti i sedamdeseti sprat, ali se iznad njih nalazi rešetkasto nadgrađe lifta sa dugačkim vencem mračiličnih reflektora i antena Magnetno-meteorološke opservatorije (Sibirhožeto je pokrovitelj istraživanja Crnih zora). Izbliza, pritom, Sibirhožetov toranj izgleda još glomaznije, kao da ga je projektovao kakav prostak ili sklepaio razmahani kovač: zakivci veličine konjskih glava, ogromne rešetke, t-profil i šipke i lim, zimazo preko zimaza – ni trunke one lakoće i arhitektonske suptilnosti kao na kulama Hladnog Nikolajevska i novijim konstrukcijama tehnologije Leda, po projektima gospodina Rubeckog.

U visini pedesetog sprata prošlo se pored teleskopskih instalacija, dalekozora na strelama krana i zimaznim kracima što sa platformi

štrče daleko izvan kule. Otuda policijski geolozi prate nadzemne kretanje ljutih, kako bi ustalili sa burjatskim šamanima zvanične glacijalne prognoze, koje se potom objavljuju u biltenima *Сибирского Холод-Железопромышленного Товарищества*.

Poviše pedesetog sprata pak, sa svakim pređenim aršinom na putu ka nebu, nadire sumrak. Uranja se u tamu, stupa u noć, dok na Grad Leda, koji se ocrtava ispod, jutarnje sunce izmamљуje snežnoj belini na hiljade treptaja-iskri, a magla što pluta ulicama – ulicama nalik papilarnim linijama palca pobodenog u Angaru – sočno se presijava u duginim bojama.

Do šezdeset šestog se ćuti. Na šezdeset sedmom ne može više da se izdrži i polušapatom se pita:

- Je li se on i od tela odvojio?
- Nije.
- Aha. Mislio sam da zato –

Mretlo i svetloseni naizmenično zapljuskuju kabinu lifta sprečavajući da se prozre izraz na glatkom licu Anđela.

Stiže se na šezdeset deveti. Dizalo se zaustavlja, otvaraju se vrata, gospodin Zelj izlazi prvi.

Antechambres i čitav donji sprat, budući lišeni prozora, greznu u porcelanskom sjaju svetloseni od duboke tame iza zidova. Prolazi se kroz kratak trem sa ogledalima, u kom mongoloidni sluga u mrkoj livreji kupi bunde i kape, šalove i rukavice. (Lična služba Sibirhožetovog predsednika sastoji se iz rusifikovanih Burjata.) Zelj vodi ka stepeništu. Pod od zimaznih ploča prekrivaju životinjske kože, korača se nesigurno, propadajući i spotičući se o izbočine.

U uzanoj, nenameštenoj odaji dvojica snažnorukih Burjata, в *гимнастёрках* sa grbom Sibirhožeta, razmiču sa zida kadifene zastore. Taj je zid zapravo jedan ogroman miražostakleni prozor, nalik onim panoramskim na Sahat-kulama. Jedan od mrak-reflektora očito je uperen ka unutrašnjosti tornja: prostorija tone u crnu penu mretla.

- Prođite.

– Kuda?

– Prođite, prođite.

To je još jedan od vidova njihove predostrožnosti. Dok se prolazi kroz tu sobu, na naspramnom zidu titra svetlosen prilike koja hoda: nakazna drljotina negativa tame, što se o ivicama razliva na sve strane. Burjati u nju zure s velikom pažnjom.

– Stoj!

Jedan za levu, drugi za desnu ruku grabi, gura šape u džepove, iza kragne, ispod sakoa, ispod prsluka, vadi oštri zamotuljak. Obnaživši velemajestora, odskaču obojica, zaslepljeni. Pobedonoscevljev anđeo viče, svetla promiču po površini prozora, svetloseni skakuću po zidovima klokoćući. Revolver plamti.

Navlači se zavesu. Vraća se monohromatska jasnoća, *Гроссмейстер* se gasi.

Zelj sve to posmatra vrlo sumornog lica.

– Biće da ste nas prevarili.

– Zaboravio sam. Uvek ga nosim sa sobom – širi se ruke. – Imam i ja neprijatelje, makar zbog puke činjenice da postojim, to valjda dobro znate.

Zelj šutira velemajestora pod noge pritajenih Burjata.

– Želi nasamo da razgovara sa vama, no i bez oružja ste jednaka pretnja po njega.

– Nisam ja nikakva pretnja po Aleksandra Aleksandroviča!

Anđeo skuplja anemične usne, prekršta duge ruke iza leđa, nadvija čelo.

– Znam koga sam video na balu kod gubernatora, i znam koga vidim sada. Ali taj revolver –

– Za Boga miloga, zaboravio sam, ni pretpostavio nisam da ćete me pretresati!

– Baš tako. A zašto je on izrađen od tungetita?

– Nije od tungetita. To je vrsta niklenog *холода* visoke protivtermičnosti – da ne bi samog strelca na mestu ubio. A meci – meci jesu od tungetita.

– Meci – Anđeo gleda u Burjata koji velemajestora, uhvativši ga sa dva prsta za gušterovu cev, prinosi očima. – Da, ovo je oružje Sina Mraza – *господин* Zelj se bolno uspravlja (da mu ne pukne kičma, ovako izvijenom unatrag?), kašljuca i nakratko nestaje iz vida. – Sačekajte, molim vas – dobacuje i hitro se penje u tamu sedamdesetog sprata.

Ostaje se sa dvojicom Burjata, od kojih jedan i dalje u ispruženoj ruci drži *Гроссмејстера* kao da je crknuta zmija. Bucmasta lica inorodaca ne odaju nijednu emociju čitljivu belom čoveku. Treba li im se obratiti se, se objašnjavati se, možda prići i kakav prijateljski gest načiniti? Matematika karaktera i algoritmika rase ne ostavljaju mesta sumnji: uzaludna je, ovi se sistemi temelje na drugim aksiomima, neće se njima izračunati čoveka. Stoji se nepomično, podjednako bezizražajnog lica. Samo se udaljena tutnjava dizala čuje i škripa elemenata metalne konstrukcije kule što se otiru jedni o druge.

Anđeo silazi iz mraka i poziva pokretom šake. Ulazi se u Pobedonoscevljeve apartmane.

Svi su zidovi od miražostakla, oštro se mretlo osipa odasvud. Arkadija Ipolitoviča i aparaturu koja ispunjava apartmane promatra se kroz njihove fragmentarne svetloseni. Pa ipak, ima tu nameštaja o čijim se oblicima i funkcijama nikakav zaključak ne može na taj način izvesti – čiviluci sa po tucetom kraka? žičane stelaže? obrtne kretke?

Asimetrične pregrade dele sprat na nejednake četvrtine; Zelj sklanja zavesu i povlači se u stranu. Njegova svetlošen širi bokoraste udove, džiglja joj kravlja glava, pupe električni pipci.

– Ne gledaj – šapuće.

– Ova svetlost –

– To je on.

Aleksandar Aleksandrovič Pobedonoscev, kojega nijedan stanovnik Irkutska nije video svojim očima, predsednik saveta direktora Sibirhožeta i faktički vladar Grada Leda, bukti ledenom vatrom na podestu između ogledala tame, dok ga kriokarbonski reflektori sa okolnih kula oblivaju mretlom – *а́брус* negativa te tame, *gestalt* ledenog žara, sve je

što se nazire od Aleksandra Aleksandroviča. Zaklanja se oči podlakticom i tako prilazi platformi.

– Možete da stavite naočare – odaziva se zvonak glas i zdesna i sleva, te se, stresavši se, okreće unaokolo glavu i pod snopom svetlosti pilji u tamu, uzalud. Nervozno se vadi miražostakla i natiče ih se na nos. Brile razlivaju zgusnutu svetlosten u niz duga, te u mekane, tečne kaleidoskope, u kojima tim pre ne uspeva da se razazna ni lica ni oblike unutar kontura.

Kodirao je sebe, pomislilo se zastavši ispod podesta. Miriše na ulje i mehaničko mazivo, ali i na ozon. A taj zvonki eho – to su gramofonske tube, zvučnici montirani postrance, iz njih dopiru Pobedonoscevljeve reči. Ko god da ga pogleda, neće videti čoveka, već krošnju svetloseni; ko god uši da načulji, neće čuti čoveka, već izgrebanu ploču. Jedino što ostaje jeste smisao njegovog obraćanja, a to je uistinu malo. Kodirao je sebe, on, prvi *лютовчик*, koji najbolje poznaje princip Zemlje ljutih; krije se od matematike karaktera tako da niko ne može da ga reši. Na taj način, uprkos mnogim godinama pod Ledom, uporno je, doslovno i za svakoga neizračunljiv. Ne potiče li njegova moć upravo otuda?

– *Венедикт Филиппович Герославский* – govori sa svih strana, ovoga se puta suzdržava se od osvrtnja unaokolo.

– *Александр Александрович Победоносцев*.

Nešto krči u zvučnicima, krhr, trtrtr, krkkk – to je smeh Pobedonosceva.

– Došli ste mi s revolverom. Ah, ah! Vi biste mene da ubijete.

– Zašto? Zašto bih želeo da vas ubijem?

Krhr, trtrtr, krkkk.

– Ako nemate za to razloga, nećete me ubiti.

– Nemam razloga.

– Zbog vašeg prijatelja, *Николая Милутиновича Теслы*.

– Istina je, dakle, vrebate na njegov život.

– Istina.

– Plaćićete za njegovu glavu.

– Istina.

– Još ste na putu za Sibir hteli da ga ubijete.

– Istina.

Istina, istina, istina, mrečnost zamrzava svaku neizvesnost, kristal istine narasta nalik strukturi leda pod mikroskopom.

– Saznali ste za Imperatorovo pismo general-gubernatoru i dojavili *леднякам-дворянам*, oni su svog specijalnog agenta poslali za doktorom Teslom, da ga ubije, da uništi njegove mašine. Imate svoje ljude i u Trećem odredu? Kako ste znali da je prvi agent spaljen?

– Ah, pa vi zaista nemate razloga, odali ste se u *Apoliteji*, ni vi ne želite Teslino mašinsko Otopljenje. Ako vam je drug –

– Za ceo život.

– Onda ga spasite, oterajte ga odavde.

– Moj otac –

– Vaš otac! – grmi iz čeličnih megafona, dok gvožđurija na podestu tandrče, pišti, odzvanja. – Zaboravite na njega! Pričajte mi o Državi ne-bitka, o Kraljevstvu Leda!

Skida se nakratko naočare, trlja koren nosa. Oči peku. Skrene li se pogled s vatre čije mretlo rasprostiru ogledala oko Pobedonosceva, kroz široki će se prozor iza njegovih leđa ugledati predivnu panoramu Irkutska, metropolu sedmobojne beline, vatirane kiseljastom maglom i prelivene glazurom od morskih zvezda ljutih, sa hiljadu tračica dima iz odžaka, hiljadu cekina miražostaklenih fenjera. Istina, istina – kad ne prima goste, a veoma ih retko inače prima, on otuda posmatra svoj grad, i danju i noću, uvek iz mraka izgledajući, posmatra grad, broji ljute, računa prihode, ispreda dalekosežne planove.

– A šta ste to, u stvari, shvatili iz *Apoliteje*? – kazalo se prigušenim glasom, i na trenutak se čak zbunilo se bezobrazlukom vlastitog slobodnog ponašanja. Taj trenutak ističe. – Svi oni što veruju u Istoriju koja je zamrznuta pod Ledom, bili *ледняки*, bili *оттепельники*, uvek od toga stvaraju sebi istu sliku: odvija se Istorija kako treba da se odvija, kad najednom nešto tresnu, sevnu, zaledi se, i eto nama pod Ledom izopačene Istorije, namesto prave, istinske. Jednima se to dopada, drugima ne, no

dijagnoza je identična. Zamrznulo se. Međutim, ja već par meseci živim ovde, i barem se u jednome nisam povinovao Mrazu, a to je da sam dovoljno hrabar da iz te stvarnosti izvučem originalne zaključke. Led sve zamrzava u jedinoistinu, Led svaku stvar svodi ili na njen konačni oblik ili na njenu suprotnost, koja joj je pak oblikom istovetna, kao što je negativ slike svojim *объёмом* istovetan pozitivu. Zemlja Ljutih je Zemlja Istine. Drugim rečima, sa naletom Mraza hiljadu devetsto osme nikakva katastrofa ovde nije nastupila, niti deformacija Istorije – Istorija pod Ledom je onakva kakva i treba da bude. Berđajev je dobro prepoznao kretanje ideja u materiji, samo mu je pogrešno polazište, jer iza svake istorijske činjenice vidi Boga i čuje glas nebesa u smeni epoha. Ali, teško je to sebi u glavi posložiti, teško je otrgnuti misli od onoga što smo uzimali za očigledno, to je najteže. Jer, mi smo oduvek živeli upravo u Istoriji slučajnosti, eventualnosti, neizvesnosti i poluistina. O čemu god da su nemački filozofi fantazirali, to su bile samo približne istine i grube pretpostavke, nasilno guranje krive Istorije u geometrijske figure. A tek ćemo ovde, pod Ledom, moći da je obuhvatimo strogim pravilima, da sa matematičkom preciznošću izvodimo zavisnosti epoha i uzastopnosti uređenja, da jednu ideju prevedemo u drugu. Ništa Zima nije izopačila; Zima nam otkriva jedinoistinu Istorije. Bez Leda nema Istorije, a bez Istorije nema Boga i nema čoveka – jer prošlost ne postoji izvan Leda. Vladavina Ne-Države, u koju toliko nade polažete, Aleksandre Aleksandroviču, neposredna vlast Istorije, izvodljiva je isključivo pod Ledom. Međutim, u Letu – u Letu vlada čovek, odnosno slučajnost, poluistina, polulaž, milijarda neostvarenih mogućnosti. Naročito ovde, u Rusiji, gde je uvek bilo hladnije i gde ste odvajkada iščekivali zemaljskog namesnika Istorije; ovde vlada noćni kapric apsolutiste, koji je sam sebi jedina mera Istine.

Skriren u plamenu, mehanizam Pobedonoscevljevog prestola-postelje škrguće, klepeće i lupa, dok se šef Sibirhožeta naginje na podestu iznad ogledala, malo-pomalo se pomaljajući iz mretlucavog žara.

– Ah, ah! S pravom, dakle, Gospod Presvetli šalje doktora Teslu u rat s ljutima.

Sigurno je bilo u tome ruganja, brujanje iz tuba zvučnika zatire nijanse tona.

Stavlja se ruke iza leđa, se naslanja se stopalom na ivicu podesta.

– Ali vi ćete se boriti protiv njega, vi ćete se boriti za Kraljevstvo Leda.

Dugo se jedino čelična tišina iz okolnih truba čuje. Zimazni se toranj tresu i trešti pod nogama, zviždi vetar iza mirazostaklenih zidova.

– Kad se *Чёрное Сияние* mretli na nebu – počinje Pobedonoscev laganim rečima – čini mi se da me tada više ne opasuje tama reflektora, već da *Atra Aurora* crnim talasima protiče kroz vrh tornja, osećam ih na koži, na jeziku, u venama; padam u san u njima i budim se u njima. U snovima, za koje mi doktori kažu da pijem kinesko bilje, u snovima i hipnotičkoj svetloseni grada poda mnom, nalik položaju kocaka bačeenih rukom šamana – vidim budućnost Sibira, budućnost sveta, koja se zahvaljujući meni ostvaruje. Na taj način uviđam stvari koje ne vidim; to je moja mašina za čitanje skrivenog znanja: Grad Leda i Magle.

...Jeste li razmišljali nekada kako će izgledati svet kada ga Led napokon prekrije od severnog do južnog pola, sve kontinente, sve države i sve narode? *Ледняки* i *оттепельники*, berđajevljenci i nevernici, martinovci i hrišćani nepatvoreni ispredaju jedni drugima raznorazne bajke-proročanstva. A ja znam, ja vidim. Neće biti rata s ljutima. Vidim kako ljudi žive s njima u kohabitaciji. Ljuti pod zemljom i na površini, ljudi – iznad, u duginim metropolama, u gradovima vinutim u nebo na zimaznim lukovima, u visećim Alhambra iznad većitog snega i leda. *Чёрное Сияние* širi svoj mrak po nebesima Kraljevstva tame, svuda sem po Putevima mamuta, kojima lutaju ljuti. Ljudi putuju vazdušnim železnicama, duž razastrtih kristalnih struna; ili aerostatima od još lakših pothlađenih materijala. Nove ledene tehnologije otvorile su nam nebo, uzdigle nas u zvezde. Niko ne gladije, niko ne pati bez potrebe, iščezle su bolesti Leta. U mirazostaklenim toplanama uzgajamo pod mretlom vrste žitarica i voća otporne na sve zaraze. Nikad nam nije hladno i uvek ima električne struje.

...Ah, mislili ste da ne znam šta doktor Tesla izvodi u svojoj laboratoriji? On crpi energiju direktno sa Puteva mamuta. Neće nam biti potrebne hidroelektrane – sve će se reke zamrznuti; nećemo morati ni ugalj ni naftu da sagorevamo – sav će se ugalj pretvoriti u kriokarbon, a nafta, nafta će se zalediti. Pumpaćemo energiju pravo iz zemlje, sa Puteva mamuta. Planeta će biti naša elektrana i svaki će čovek izvlačiti iz Leda onoliko moć kolika mu je potrebna.

...A sada, ah, ah, pročitao sam vašu *Apoliteju* i ugledao duhovne temelje tog Kraljevstva tame. Doista, biće to jedno Kraljevstvo, jedan međuljudski organizam: Država reda i pravde, pod sankcijom Istine, surove i očigledne koliko i zakoni aritmetike. Nikakvih buntovnika neće u njoj biti, jer, ko se još buni protiv hemije i fizike, tablice množenja i gravitacije? Nikakvih pobuna u ime religije ili ideologije, jer neće biti ni sporova o tome koja je vera i koja ideja prava. Jedna je istina, jedinoistina. Vlada Istorija.

Se nakašlja se.

– To je... zadivljujuće.

– To je nezaustavljivo! – trešti Pobedonoscev iz čeličnih truba.

– Osim, naravno, ukoliko ne nastupi Otopljenje.

– Shvatate, dakle, zašto Teslu treba otrgnuti od Leda. Na ovaj ili onaj način.

– Već sam vam rekao – reži se – Nikola je moj drug!

U nekom se trenutku nesvesno spustilo na platformu levu nogu, te se sada stoji na tri dohvata ruke od rukovodioca Sibirhožeta, skrivenog u čauri svetloseni, iza ogledala tame. Silovito fjukanje i topot nevidljivih mehanizama prethodi rekonfiguraciji svetlosti i senke – čitava instalacija jezdi ka prozoru, a snopovi mretla zaokreću i mrak gust kao smola kulja u lice, nadire pod već stisnute kapke; oseća se njegov lepljivi dodir na koži.

Uzmiče se i silazi sa podesta.

– Sve ću mu ispričati, u to budite uvereni!

Krhr, trtrtr, krkkkk.

– Ah, ispričajte, ispričajte! Vi ste čuli od mene, on će čuti od vas – spoznaćete istinu i neminovnost, i otputovaće.

Dakle, tako je to zamislio. Pa ipak, je li se zaista bilo svedokom istine ovde? Tmina zamretljuje, fonične tube zaglušuju.

– Ah, budite i sami na oprezu – nastavlja da trešti Pobedonoscev.
– Voleo bih da vas vidim pored sebe na dan ustanovljenja Kraljevstva, retka je to sreća, sresti brata po ideji. No vi se u međuvremenu smucate sa Šulcom, sa martinovcima, u Zimu biste, na sever, za ocem da krenete... zaboravljajući da, posle Apoliteje, *оттепельники* još više vide u vama otelotvorenje Mraza; ne toliko ni sina *Батюшки Мороза*, koliko istinskog ideologa Leda. Kao što će zacementirati i da ste sa mnom razgovarali.

– Ocu – namerno se ponavlja, spuštenog pogleda – ocu otići moram.

– Šta će vam otac? Kip od leda. Nit ćete vi njemu pomoći, nit će on vama.

Odmahuje se glavom.

– Želite da mi pomognete? Molim lepo. Šta se dogodilo sa Karolom Bohdanovičem i Aleksanderom Čerskim? Zbog čega cenzurišete geološke mape i studije o urođenicima?

– Ah! Ah! Pitajte me za tajne Društva!

– Postoje metode, postoje propisi. Ko prati mamute? Ali vi ste zabranili, izbrisali ste sve podatke, barikadirate znanje. Nisu to slučajnosti. Otvorite li svetini vrata ka Putevima mamuta – istrgnuće vam geološke tajne, izgubićete milione, milione.

– Kakav ste vi to čovek? – tutnji gvožđevito Aleksandar Aleksandrovič. – Ja vam ovde ruku pružam, prostirem Kraljevstvo tame, a vi mene zasipate i trujete optužbama!

– Hoćete li mi pomoći ili ne?

Još jedan niz nota zvonke tišine.

– Šta bih mogao da vam kažem, mladiću tvrdoglavi... Hiljadu devetsto šesnaeste izdejstvovao sam u ministarstvu ukaz protiv falsifikovanja sibirске geografije. Jeste li znali da *инородческие* šamani imaju

moć da iskrivljuju krajolike, da vitopere razdaljine, da i na nebu i na zemlji posuvraćaju prave linije? Nema u Sibiru ni trunke istine u kartografiji sačinjenoj uz domorodačku pomoć, na domorodačkoj zemlji, nad Putevima mamuta, po kojima kruže duše njihovih vračeva. Jeste li gledali stare mape Sibira, one iz Jermakovih vremena? A tek otkako rat međ nama plamti – sve sama laž do laži! Što bliže Letu, to gore. Neretko su se geolozi Društva vraćali iz dugih pohoda, tokom kojih se nijedna planina nije nalazila na svom mestu, nijedna reka nije tekla svojim tokom.

...Projekat premijera Struvea o izmeni rudarskog prava trebalo bi makar delimično da spreči te podvale. Sibir se mora premeriti! Do poslednje vrste, do poslednjeg puda podzemnih bogatstava! Doći će kraj geološkom gusarenju! Valjda vidim da taj kaos ide naruku manjim zimaznim firmama, ovdašnjim nepoštenim konkurentima što izvlače leve patente prvenstva iz Gubernijske uprave za državnu imovinu. Karta Grohovskog – ah, čuli ste za nju – čim od malo votke postanu iskreniji, odmah im padne na pamet Grohovski: mitska kartografija jedinoistine. Vladavina svetom počiva u rukama geodete!

– Što će reći da niste pokušali da pošaljete svoje ljude na Puteve?

– Ah! Ne radite to!

– Pokušali ste! – urla se. – Alister Krouli! Njegovi razgovori sa vama – ledeničnjak-grobnica – je li to uopšte bio ledeničnjak?

– Ne radite to! Ne može se –

– Šta? Šta se ne može? – umalo se ponovo se nije popelo na podest, stružući nogom naslepo napred. – Je li on živ? Je li mrtav?

– Vreme je da odete. Čekaću vas, niste lagali u *Apoliteji*, čekaću vas u Kraljevstvu – ali sada je već vreme da odete.

Čuje li se to umor u njegovom glasu? Ne čuje se, to kroz cevi prolazi talas zvuka što se obija o oštar lim.

– Da možete, zatrпали biste Puteve mamuta svojim agentima – mrmlja se sebi u bradu. – Šta li je potrebno za silazak na Puteve mamuta, a da celo Sibirhožeto nije u stanju da ga kupi?

– Odlazite! Odlazite! Odlazite!

Se povlači se i, skinuvši naočare, u mraku trlja oči. Glas Aleksandra Aleksandroviča Pobedonosceva jenjava. Možda se zaista umorio... To njegovo lelujavu raspoloženje, taj smeh neumesni... Zašto se krije u svetloseni, u mretlosnoj aparaturi – možda je u pravu *Herr Bitan*, a spletkta istinita: šef Sibirhožeta je bolestan, smrtno bolestan, u poslednjem je stadijumu kakvog stravičnog oboljenja, te više ni sopstvenim naporima nije u stanju da se pomiče, ne može da stoji, kreće se isključivo sa svojom posteljom-prestolom, govori šapatom kroz trube-pojačala, gubi snagu nakon polusatnog razgovora. *Kažu da se pod Ledom i bolesti zaustavljaju. Ali niko nikad nije izlečio već stečenu boljku.* Ne može da ozdravi, sigurno ne bi ni mogao – no, dokle god je pod Ledom, neće umreti, jer se već zamrznuo, to jest – zamrznulo se njegovo telo. Tuberkuloza, tumor – na koje se još bolesti to odnosi? Dakako ne na sve, ljudi ovde ipak umiru, umro je Ačuhov, umrla je Emilka... Kako prepoznati koje se stečene tegobe na Laži zasnivaju, a koje o čoveku zapravo Istinu govore? Starost i sve slabosti koje ona sa sobom nosi bez sumnje su deo prirodnog poretka.

Zar je to rešenje jednačine Aleksandra Aleksandroviča Pobedonosceva? Boriće se za Kraljevstvo tame usled slabosti vlastitog tela? Zar uistinu duhom vlada materija?

Zastaje se iza pregrade, pod naletom odurne misli. Jer, kad se već dobroano zamrzne se, kakvu će se jedinoistinu ugledati u uspomenama iz prošlosti? Ne predstavlja li sve ovo dosad, zajedno sa *Apolitejom* i današnjim, najdubljim ubeđenjima, sa političkom situacijom u Irkutsku i ovdašnjim odnosima i interesima – matematički ishod onog varšavskog popodneva, kad su dvojica činovnika probudili čoveka usred ledare, uspentravši mu se u sobu i nad krevetom se, nepozvani, nadviviši, gurajući ga u glib, smrad i siromaštvo svojom vlašću činovničkom, polucilindrima crnim i *vatermörderima* snežnobelim, bacajući u vatru Stida pravo iz spokojnog sna probuđenog? I šta – i od toga će sada Pobedonoscev da gradi Kraljevstvo tame...?

Ali, odakle se u čoveku uopšte rađaju politički stavovi? Jamačno ih nije iz majke isisao, niti ih je naučio kao što se uči algebra ili geografi-

ja. Naprotiv, stiže ih – nalik kulinarskim sklonostima, ukusu po pitanju umetnosti ili naklonosti ka određenoj vrsti žena, drugim rečima, delom usled okolnosti u kojima se rodio i odrastao, a delom i – čak većim? – usled vlastitog životnog iskustva. Nije li se prepoznalo odraz te istine kod jadnog Zejcova? Postao je socijalista, anarhista, a sada i radikalni hrišćanin – pošto je čuo za očevu bruku i suočio se s bedom seljaštva. No iz kakvog se to životnog iskustva rađa demokrata? Iz kakvog – monarhista? Iz kakvog – pristaša Pilsudskog? Kada će se biti u stanju da se sa stopostotnom sigurnošću to izračuna, a politika najzad spadne na razinu banalnih afiniteta: jedni više vole cigare, drugi lulu i duvan.

Lepo je naklapao Pobedonoscev: pod režimom Ne-Države, pod neposrednom vladavinom Istorije, spor neće više biti moguć ni po jednom suštinskom političkom pitanju. Nići će, međutim, partije apologeta ovakve ili onakve estetike, stranke poklonika mesne i bezmesne kuhinje, frakcije parlamentarnih ljubitelja lepšeg pola, te sladokusaca pederastije. Debata će se vrteti oko boja, frizura i rima. Za kancelara će biti izabran lepotan s vrsnim krojačem.

Tek je u krletki dizala gospodin Zelj vratio velemajestora.

– *Cnacubo.*

– Izdao je ukaz – Anđeo je stao u suprotni ugao zimazne kutije, licem okrenut ka spolja, ostavljajući dobar aršin slobodnog prostora unutra; a, čak i kad se liftom napustilo tamu pod oblacima, Pobedonoscevljev je Anđeo i dalje bio tek senka vitke, bolesno povijene prilike. – Padamo. Sve lakše. Lakši smo, lakši. Volim ovakve trenutke.

– Još manje tela.

– Da. Kada ćete –

– Zaboravimo na to.

– Nastojaćete da zaboravite, ali nećete zaboraviti. Telo tišti. Telo žulja.

– Zaboravimo na to, bio sam nervozan na balu u subotu.

– Bog će te dozvati pameti.

Usporavajući, krletka dizala se zatresla.

– Molite se da ne doživite Otopljenje – kazalo se paleći cigaretu. Mraz je iznad Irkutska obrazovao horizontalne volane beline, iz jezera

smole padalo se u more mleka. Zavuklo se velemajstora pod kaput. O nečem se drugom razmišljalo: dva dana nakon bala, reč data *mademoiselle* Filipov više ne obavezuje – zašto ne otići i ispumpati se? Ne u Novu Arkadiju; u Teslinu Opservatoriju. Zašto da ne? Posle posla.

Posle posla, još na stanici *Мармеладницы*, prilepio se urednik Vulka-Vulkjevič. Mora da je tu i čekaao, pritajen – iskočio je iz gomile ututkanih prilika, lišenih lica i u paru uronjenih, još jedna ljudska paluba pod rojtama blagog mretla i, pre nego što ga se prepoznalo, gospodin Jež je uveliko visio o ruci i pod šapku graktao. U poslednjem se trenutku sprečilo udarac Ščekeljnjikova, no urednik Vulkjevič nije na to obraćao pažnju.

– Gospodine Benedikte! Šta ste to zakuvali!? Glavu će mi otkinuti! Spasavajte me!

Ušlo se u prvi najbliži kabak. Razmrsivši šal i skinuvši naočare, odmrznulo se grlo vrelim čajem. Urednik je svoju čašu prihvatio rukavicama, ali je nije čak ni prineo ustima.

– Spasavajte me! – izoštrio je glas ne bi li nadjačao pijanački žagor. – Zaplenili su mi mašine. Otkazali lokal. Pohode me nekakve policijske spodobе, Ohrana nije, irkutska mi je Ohrana dobro poznata –

– *Значит*, to je zbog mene?

– A zbog koga! Zbog *Apoliteje* proklete! Isusa mu na livadi! Ni najgrđi anticarski pamfleti koje sam štampao nisu ovakvu lavinu izazvali!

Tresao se od besa, ali ljut – na koga? Zverao je čas ovamo, čas onamo, glavu u stranu zabacujući, jabučica mu je titrala pod bradom kao guma na laboratorijskoj pumpi, stiskao je pesnice oko čaše, šljiskajući čajem. Gospodin Ščekeljnjikov je, sopstvenim se pićem časteći, uputio krivi osmeh iznad urednikovog ramena: eto još jedne ilustracije Čingizovih *грязных поговорок*: Besna kukavica. Istina? Istina.

– Tek sada? Nije li to čudno? – promrmljalo se.

– Jamačno je neko odozgo pročitao vaš članak. Nije trebalo, nije trebalo da ga puštam! – raspalio je staklom o sto i preostali se čaj izlio. – Kud vam dadoh da me nagovorite...!

– Oprostite, molim vas, kunem se da vas nisam ja odao, uostalom, niko me čak nije ni pitao –

– Hulje beskrvne! Čak ni pišljivu rublju za čaj nisu uzeli, sve je bilo zvanično, a još sam i poziv tužioca morao da potpišem. Ukoliko se ovo uskoro ne zaustavi, uhapsiće me, proces pokrenuti, u aps će me pod stare dane oterati.

– Zbog *Apoliteje*? Ih!

– Naravno da ne! Nešto drugo će da upišu u *бумагу*! Zar ne znate kako se to radi? Uostalom, ja nemam dozvolu da izdajem „Slobodnog Poljaka”! Kako bih i mogao da je imam? Stvar je utoliko bila legalna što je Šulc godinama tolerisao sve narodne pokrete ovde, kružoke za širenje ovakve ili onakve kulture, građanska društva, *областнические* partije. Tek odnedavno – onaj talas hapšenja – srce mi se bilo popelo u grlo! – progutao je pljuvačku, jednom, drugi put. – A sad su zaista došli po mene. Gledaš, Bože, a ne grmiš!

– Nisam mislio da će to ovakve posledice da ima – zamišljeno se protrljalo bradu vrhom nadlanice. – Nisam čak ni siguran čije bi to maslo moglo da bude, jer ni Šulc, ni Pobedonoscev –

– Spasavajte me! Preporučite me general-gubernatoru, napišite mu ceduljicu, ovakve stvari samo odozgo mogu da se razmrse, i to što pre, što pre.

– Kao da ja mogu nekoga da preporučim gubernatoru...! – se zasmejala se.

– Ne rugajte mi se! – rasrdio se Vulka-Vulkjevič. – Šulcove su vam uši naklonjene.

– Odakle vam te budalaštine?

– Pola grada zna da ste dugo sa njim pričali na balu, a uz to i sa knezom Bluckim. Ne izigravajte nevinašce, gospodine Mraze i gospodu Ledena!

Slušalo ga se sa nelagodnom, osećajući *déjà vu*. Označava li to povratak grofa Gjero-Saskog? S tom razlikom što se sada već mrzne; sada je to istina.

Srknulo se čaj.

- Smirite se. Napisaću vam preporuku – se mašilo se za podsetnice.
- Doduše, silno ću se začuditi ukoliko vam to bude od ikakve pomoći.
 - Na donosioca, molim.
 - A?
 - Toliko naivan nisam, mene neće pustiti; imam reprezentativnije poznanike.

Sa uzdahom se odvrnulo pero.

– Dobro, u redu, grize me savest, nek vam bude, napisaću da je „po hitnom postupku”. Možda i vi učinite nešto za mene. Ne, ne, ništa slično; naprosto bih želeo da saznam više o Abrahamu Fišenštajnu, o njegovoj prošlosti, pre svega, kakav je čovek – potrebno mi je više podataka.

Gospodin Jež je sevnuo pogledom iznad miražostakala.

- Dakle, dali ste se u pravljenje novca.
- Šta? Ne. O nečem drugom je reč: Fišenštajn je donator Bratstva za borbu protiv Apokalipse i potrebno mi je –
 - Sad se i s fjodorovljevcima potucate, a?

Na fjodorovljevcu se ponovo naletelo kod Tesle. U Fizičku se opservatoriju Carske akademije nauka odvezlo se svrativši najpre u Cvetistu po laboratorijske uzorke metala i flašu sažajevke. Nad oblakom tame što prekriva zgradu Opservatorije štrčali su, ka večernjem nebu ustremljeni, jarboli sa svežim leševima na kočeve nabijenim, ni ledenice još nisu stigle da izrastu ispod njih; svetloseni koje su se prostirale oko pokojnika ocrtavale su temena pentagrama na nebu. Kozaci su propustili na ulazu, u hodniku se magacina mimoišlo se sa inženjerom Jagom, pravio se da ne vidi. Zateklo se opustelu radionicu. Bolju priliku ne вреди čekati. Strгнуvši užurbano bundu i kapu, izvuklo se iza prototipova i drugih eksperimentalnih instalacija Teslinu mretlosnu bombu, ponovo, na svu sreću, sastavljenu. Kriougalj u lampi zamenilo se čistim tungetitom. Proverilo se kablove. Oscilometri su pokazivali napon kako valja. Pred ispusni sisak refleksne sfere udenulo se tungetitnu pločicu. Od probnog je hica zaiskrila na njoj kondenzovana svetlost koja je zaslepljivala više nego blještavilo kupola Hrama Hrista Spasitelja. Izvadilo se notes.